

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:

десетог, двадесетог и последњега дана свакога месеца на табаку и по.

ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА:

на год. 4. ф., на по год. 2. ф. на три мес. 1. ф. Рукописи се не враћају.

Ј А Н Х У С.

I.

С науке поља светогa мужа,
Из света грла ори се глас:
Слобода браћо нама се ближи,
Устајмо за њу, то нам је спас! —
Устајмо слешке, стресимо ланце;
Доста си чамо, премили роде,
Окован тешком мантијом црном,
Без свести свете и без слободе!

Устајмо слешке, та недајмо се!
Нек' душман види, нек' види свет;
Бог је са нама! са клетве тешке
Још чешки народ није проклет! —
Нек виде клети робови таме
Да за слободу умрети знате;
Чешком је сину живот умрети
Кад црни оци живот му крате?

Христос је за вас на крсту умро.
Умрите и ви, ил' славно жив'те,
Потоње време пита ће сужне:
Зар жив'те и сад да робујете?
Што сте у мраку и у незнању
Давно је знано, криви сте сами;
Слободан народ он само живи,
Робови чаме у црној тами!

Тако нам рече па се подиже
Учитељ врли слободе свете,
А незна јадан шта му се спрема
Не види своје душмане клете: — —
Каква слобода ти јазичниче!
Доле са њиме, веж'те му руке
Тај хули бога и свету цркву,
Вуците врага на живе муке!

Пењ'те га горе спалишту живом,
Палите дрва, крешите ватру,
Нека изгори пакленик клети,
Огњене муке нека га сатру!
Он ће у пак'о да каје грехе,
Нека га тамо нек' трпи муке! —
Викнуше тако ти надри-свечи,
Наличја худа, проклете слуге.

Ој боже свети! шта ти је грешан
Сиротан народ, да му се тако
Машкаре твоје неправо свете?
То народ тишти, то боли јако! —
Зар да смо довек душмана клети
Несретне слуге, проклети раби
Што народ јадни муком заради
Други ужива и други граби! . . .

Гломача гори, ој боже свети!
Пламени вали небу се дали,
А сунце седа, жури се, скори,
Пламеном лице да му не згори.

Гломача жива пуца и плапти,
На огањ вргли везана Јана,
Ко анђо божиј' у огњу гори,
На њему већ је тисућу рана!...

II.

Сунце зађе, већ га нестало,
Затренташе звезде јасне,
Црни вео тавне ноћи
Сјај им хоће да угасне.

Из далеке земље греде
Ал' умбран јоште није;
Да је мог'о прелетити,
Летио би, шта би прије! —

Да угасне, да их нема! —
Лепушкате моме мале
Не би ли се ноћно-тајно
Слатким санком уљуљкале.

И ево га! виче народ;
Помози му кад си стиг'о! —
Ал' је доцне, доцне било,
Хусов дух се небу диг'о!....

Тишина је, гласа нема,
Све поспало листом туди,
Само тице по дрвећу
Жуде зору да заруди.

Нема огња, нема жртве,
Народ тужан још ту стоји,
Па се крети, па се клања
Сећао се греха своји. —

Ал' не чека Самблаг мудри
Што се хитно ноћу вије,
Глас слободе собом носи
До чекања њему није. —

Гломача је изгорела,
Пепео се ветром дао;
Собом пон'о свету мис'о,
Па на народ нападао. — — —

III.

Ноћца је тија, блага и ведра,
Само што небо дршће и ћути,
У танком веду звездана сјаја
К'о канда нешто ужасно слуги! —
Ал' нема сјајна месеца горе
Да љуби талас силене Рајне,
Магла се над њом тијано спушта,
У њени недри да скрије тајне.

Ал' ето зоре! нестале мрака,
А тама бежи са плава свода,
Иза сна народ трза се буди,
Душмана пита: камо слобода!

Вали се дижу, модри и бели,
Прскају поља и небо плаво,
А слутња дршће, румени, бледи,
К'о да се ствара море криво. — —

И ето сунце диже се горе
Засину зраком на народ чио
Што би за своју свету слободу
Читаво море крви пролио.
А Јана Хуса тај свети пеп'о
У срцу живи народа мила,
Па ето стреса са себе ланце,
Развија снажна лавовска крила.

И лете тићи у светој слози, Ој боже страшни, велики, свети!
 Мантију газе паклена врага, Помози браћи нашега рода,
 Жеља им једна на срцу стоји, Допусти да их озари сунце,
 Слободна да је земља им драга — — Нек' је са њима света слобода!

Драга Д—ћа.

О С О Б Е Њ А К.

Уломак из романа „Шта да се ради?“

Н. Чернишевскога.

(Наставак у место свршетка)

И тако он поче живети на врло сиров начин. Да буде и да и даље остане Никица Разбиград ваљало му је јести говеђине, много говеђине, — и он је то чинио. Жалио је дати пару за какву год другу храну осем за говеђину; домаћици је казао да узима најбољу говеђину, а особито за њега најбољу парчад, но све друго, што је јео дома, било је само оно што је јевтино. Одрекне се бела хлеба и за својом совром јео је само црна. По неколико недеља није окусио ни труни шећера, а воћа или телетине и пилетине ни по неколико месеци. Својих новаца није никад давао за тако што год: „немам ја права трошити паре на којекакве тричарије, без којих могу бити“, — а ето он је васпитан на раскошној соври и имао је танак укус, као што се то види из његових примедaba о чанцима, кад је јео код кога му драго за туђом совром; у таким приликама јео је с удвољством много којешта чега је се одрекао за својом совром, по што год опет није јео ни за туђом. Узрок разликовања био је основан: „то, што једе прост народ макар и само по каткад, могу и ја јести кад ми испадне прилика. То, што је неприступно простоме свету, не треба ни ја да једем! то ми ваља зарад тога да ма колико толико осетим, колико је његов живот стешњен кад га упоредим с мојим.“ И тако ако се донесе воће он апсолутно једе јабуке, апсолутно не једе кајсије; поморанце једе у Петрограду, у провинцији их не једе, — ето видите! — у Петрограду и прост их народ једе а у провинцији не једе. Паштете једе за то што „добар пирог није гори од паштета, а тесто што се листа познато је и простом народу,“ но сардина није јео. Одевао је се врло сиротно и ако је волео оно што је лепо, и са свим је живео по шпартански: на пример закрати себи душек

и спаваше на ђебету, па не дозвољаваше себи ни да га предвостручи.

Гризла га је савест што не могадијаше оставити духан: „не могу да мислим без цигаре; ако је заиста тако онда право имам; но може бити да сам слабе воље.“ А не могадијаше пушити рђава духана, — та он је васпитан са аристократском угодљивошћу. Од четири стотине рубаља његова расхода, трошио је 150. на цигаре. „Гадна слабост,“ као што он говораше. Али се једином том слабошћу и могло њему досадити; ако на кога одвећ навали својим обличавањем онај би му обично казао: „остави се савршенства, не може бити — та ето и ти пушиш!“ — и тада би Рахметов удвојио обличавање, но већу полу укура бацао је на се, а ономе који га је обличио остајаше увек мање, премда и њега не заборављаше.

Могао је страшно много урадити за то, што је располагајући временом, тако се исто зауздао од којекаквих тричарија, као год и у материјалним стварима. Ни четврт сахата на месец није му прошло на којешта, одмор му не беше потребан. „У мене су послови разнолики; промена посла је одмор.“ Међ својим пријатељима, у друштву које је бивало код Кирсанова и Лопухова, задржаваше се само онолико, колико је потребно да одржи тесан одношај с њима: „то ваља; свакидашње прилике посведочавају, да је од користи бити у тесној свези ма с каквим кругом људи, — ваља увек у руци имати отворене изворе, којима се долази до истинитога знања.“ Ван таквих малених дружиница нигде више не иђаше, до ако је имао посла, и не задржаваше се ни пет минута више него што је послу требало; и к себи не примаше никога и не дозвољаваше никоме остајати код њега дуже преко тога правила; он без околиша рекне госту: „говорили смо о вашем послу; сад ми дозволите да радим друге послове, јер ја скупо ценим време.“

Првих месеци свога прерођаја готово је цело време проводио у читању; но то је трајало мало јаче од по године: кад виде да је стекао систематски ред мисли у духу принципа који је усвојио, тај час је казао себи: „сад је читање посао другог реда; с те сам стране готов за живот,“ и онда је на књиге трошио само оно време, које му је остало слободно од других послова, а таког времена било је врло мало у њега. Но не гледећи на то, он за чудо бистро рашири круг свога знања: сад, кад му је двадесет и две године, он је већ човек веома основане учености. А то за то што се и ту држао правила: раскоши и којекаквих тричарија — никако; искључиво само оно што

је потребно. А шта је то? Он говораше: „из сваког предмета има мало капиталних књига; у свима другим само се понавља развлачи и накарађује оно, што је далеко пуније и јасније казано у оно мало књига. Дакле треба само њих читати; а ако читаш што год друго, бадава само упропашћујеш време. Да узмемо само руску белетристику: ту ћу прво и прво прочитати Гогоља. У хиљаду других приповедака, на пет разних страна, у пет врста, наћићу само накарађеног Гогоља, — па онда што да их читам? Тако исто и у наукама, — још је у наукама и чвршће обележена та граница. Ако прочитам Адама Смита, Малта, Рикарда и Миља онда знам алфу и омегу те науке и не морам читати ниједног из стотине политичких економа, ма како били чувени. Ја ћу на пет разних страна из пет врста видети, да нема у њима ниједне нове мисли, која је њихова, све је позајмљено и накарађено. Ја читам само оно што је ориђинално, па ма само за то да знам за ориђинал.“ По томе никаква сила не би га задржала да не чита Маколеја; разгледајући једно четврт сахата разне стране, рећиће: „ја знам сву материју одакле су повађени ови одломци.“ С великим задовољством прочитао је Текерејеву „Пијаци таштине“ а кад је почео читати „Пендениса,“ затвори књигу на двадесетој страни: „све ово има у „Пијаци таштине“; видим да ништа више неће ни бити, па не треба ни читати.“ — „Свака књига коју ја прочитам таква је, да ме избавља од потребе, да читам стотину књига,“ говораше он.

Гимнастика посао за упражњавање снаге, и читање били су лично занимање Рахметова; но кад је се вратио из Петрограда трошио је на тај посао само четвртину времена, а у остало време бавио је се туђим пословима или управо ничијим, постојано држећи се онога правила као и у читању: не треба губити време око послова и људи другог реда, ваља се бавити само с капиталним, којима се свакојакo измењују и ствари и људи другог реда. На пример: изван свога круга он је се упознавао само с оним људима, који имају утицаја на друге људе. Ко није био ауторитет за неколико других људи, тај никојим путем није могао с њиме ступити у разговор. Он би у таквим приликама рекао: „опростите, немам кад,“ па отишао. Но тако исто никојим начином не могадијаше избећи познанства с њиме онај, с којим се он хоће да позна. Он вам се са свим просто јави и каже вам шта му је требало с овим предговором: „рад сам се познати с вама; то ми треба. Ако сад немате кад, кажите кад желите.“ На ситнија ваша посла не обрађаше ни мало

пажње, ма да сте му најприснији друг, и позвали сте га да вам помогне у чему: „немам кад“ рећи ће, спучи па оде. Но у ва- жнија се посла упуштао, кад је то по његовом мишљењу било потребно, макар да то нико и не тражи: „дужан сам,“ говорио би он. А како је радио и како је говорио у таким приликама то не може ум постићи. Ево на пример како сам се ја упознао с њиме. Тада већ несам био млад, живео сам уредно, а код ме- не се по каткад састајаше по неколико младих људи, мојих зе- мљака. И тако, разуме се, да сам ја био драгоцен човек за ње- га: ти су млади људи били добро расположени према мени, на- лазећи у мени расположење према себи; па тако он и чу за ме. А ја кад сам га први пут видео код Кирсанова, још не бејох слушао за њега: то је било одмах по његовом повратку с пута. Он уђе после мене; само сам му ја једини био непознат у томе друштву. Како уђе одведе Кирсанова на страну, и рече му не- колико речи, показујући очима на ме. Кирсанов му одговори та- кође у две у три речи и остави га. После једнога минута седе Рахметов управо према мени на један диван с друге стране стола, и с тога растојања, од једно по аршина, стаде ми са свом силом пиљити у очи. Мени би то досадно: гледаше ме тако без церемоније, као да није пред њим човек, већ каква слика. Ја се надурих. Он баш ни бригеша. Гледајући ме тако два, три минута рече најзад: „господине Н. потребно ми је да се познам с вама. Ја вас знам, а ви мене не знате. Питајте за ме дома- ћина или ма кога другога из друштва, у коме највише вере имате,“ устаде и оде у другу собу. „Какав је то особењак?“ — То је Рахметов. Он хоће да ви питате заслужује ли он по- верења — за цело, и заслужује ли пажње, — више него ми сви скупа узети. После пет минута врати се опет у собу где смо сви седели. Са мном није говорио, а и с другима слабо, — раз- говор није био учен ни важан. „А, већ десет сахата, рећи ће он мало после: — у десет сахата имам ја посла на другом ме- сту. Господине Н. рече окренувши се мени: — ваља ми рећи вам неколико речи. Кад сам одвео домаћина на страну да питам ко сте ви, ја сам показивао на вас очима, за то, што би ви сва- којако опазили да ја питам за вас ко сте; па, наравно, чудно би било не кретати се природно при таквом питању. Кад ћете бити код куће, како бих могао доћи код вас?“ Тада несам марио за нова познанства, а то наметање баш ми се ни мало не допаде. — Само што ноћивам код куће, а онако несам цео дан, рекох ја. — „Но, дакле ноћивате код куће? А у које се доба вра- ћате на ноћиште?“ — Врло касно. — „На пример?“ — Ок

два три сахата. — „Све једно само ми означите време.“ — Ако вам је баш са свим по вољи, прекутра у јутру око три и по сахата. — „На сваки начин, мени ваља примити ваше речи за подсмех и неотесаност; а може бити да ви имате својих узрока, може бити да заслужују и одобрења. На сваки начин ја ћу доћи к вама прекутра рано у три и по.“ — Не, кад сте баш тако наумили то боље дођите мало доцније: сво јутро ћу бити дома, до дванаест сахата. — „Лепо, доћићу у десет. Ви ћете бити сами?“ — „Да.“ — „Лепо!“ Он дође, и без околиша приступи послу, ради кога му је требало да се позна са мнош. Говорисмо једно по сахата; о чему смо говорили све једно је, доста да он говораше: „треба,“ ја говораш „не треба,“ он говораше „ви сте дужни,“ ја говораш „ни најмање.“ После по сахата рече: „очевидно је да је бескорисно продужавати. Ви сте убеђени да сам ја човек који заслужује потпуна поверења?“ — Је сам, мени су то сви казали, а сад и сам видим. — „И опет ви остајете при своме?“ — Остајем. — „Знате ли ви шта из тога излази? Ви сте или лажа или будала!“ Како вам се то допада? Шта би требало чинити с другим човеком за такве речи? позвати га на двобој? Али он је говорио таквим тоном, без икаквог личног осећања, као по богу историк, који судећи хладно говори, не ради увреде, него ради истине, и сам сам био тако расположен, да би смешно било наћи се увређен, и само што се могадијох насмејати у тај пар: — па то је све једно, рекох ја. — „У овој прилици није све једно.“ — Ну, може бити ја сам и једно и друго заједно. — „У овој прилици и једно и друго заједно не може бити. Но једно је за цело од тога двога: ви или и не мислите и не радите то што говорите: и онда сте лажа; или ви мислите и радите озбиља то што говорите: и онда сте будала. Једно је за цело од тога двога. Ја мислим да је прво.“ — Мислите како вам је воља, наставих ја смејући се. — „С богом остајте! свакојако, знајте, да ћу ја очувати поверење к вама, и да сам готов поновити наш разговор, кад вам буде по вољи.“

При свој неотесаности тога случаја, Рахметов је савршено имао право: и с те стране што је почео онако, јер је он и пре добро знао за ме, и само је онда већ почео посао; и с те стране што је онако свршио разговор; ја му заиста и несам говорио оно што сам мислио, и он је заиста имао право да ме назове лажом, и то ме није ни мало могло вређати, ни бити тугаљиво за ме „у овој прилици,“ као што он говораше, за то, што је и била таква прилика, и он је заиста могао очувати пређашње поверење к мени, а, можда, и уважење.

(Свршиће се.)

ЉУБИМ ЛИ ТЕ...

Љубим ли те душо — Али ти не питаш,
 Зар још неси знала? Што си рада знати,
 Ево т' мога срца, Већ што ти је мило,
 Нек ти одговара... Да ми срце пати.

Срце ми пренукло,
 Али нека! нека!
 Та ни твоје лепша
 Судбина не чека.

У Пешти.

Д — н.

НА МРТВОМЕ ЈЕЗЕРУ.

Од Павла Хајза.

(Наставак.)

I.

„Године прохујаше тако, а моје побратинско чувство расти-
 јаше само са сваком годином; тим више, што нека чудновата
 наличност наше природе све јасније излажаше на видик. И она
 није била од оних благих, лагодних девојака, којима можеш лако
 управљати и које не праве кубуре ни својим матерама, а ни
 својим доцније мужевима. Она је могла од најбешње веселости
 прећи на један мах у највећу сету... у колико се може го-
 ворити код детета о сети и невеселости. Онда ће се она тихо
 ишуњати из врта, где јој мале њезине пријатељице скакаху и
 смејаху се, са озбиљним лицем к мени у моју собицу, сешће
 преко од мене за писаћи сто и читаће у првој мојој књизи, која
 јој дође под руку. Ја сам већ у школи постао душом и телом
 природњак и ни о чему другом нисам мислио, него да учим ме-
 дицину, као и отац ми. Онда јој ја показивах своје збирке, рас-
 тумачих јој костур грдна мајмуна, што је стајао у куту чело
 моје главе, и говорих с отим невинашцетом о са свим недетиња-
 стим стварима. За то је она опет други пут увукла мене у своје
 детињарије; ја сам кухао с њоме за њезине лутке, лечио сам ове,
 кад су се разболеле од црвени, коју сам им из најпре вештачки
 намазао био, или сам садио у њезином вртићу свакојако лековито
 биље, што сам га био накупио за себе. Нежни не бесмо никада
 једно спрема другога. Само један пут сам је пољубио у уста, а то

је било, кад сам се у деветнајестој години кренуо да идем у велику школу. И ако ми је било тешко, што морам да полазим од поочимске куће, мислио сам ипак, да ми моје мушко достојанство налаже, да не дам ништа опазити, ма да ме је глас издао, кад ме мати са сузним очима загрли. Мала Јела, којој бејаше истом осам година, стајаше при томе бледа и нема. Ја се окре-нем шалећи се њојзи, дадем јој разних смешних налога, јер сам на њојзи оставио моје животиње у камфору и спириту, и онда поверљиво обвих своју руку око њеног паса. Али док сам је срдочно љубио, опазих са страхом, да се она жестоко стресе, као да ју је гуја ујела, и као у некој напрасној несвестици поср-ћући склопи очи. Она одмах опет дође к себи и већ ми је други дан за тим писала са свим детињасто весело писмо. Но од ото доба сам се само још једанпут дотакао њезиних усана... кад већ беху хладне и затворене за у век.

„Шта је за тим било, кроз шест година, докле сам се ба-вио на разним великим школама, како ми је било кад сам се о-феријама кући враћао, то би била дуга и доста једнолика прича. Нешто страано ступи између нас, између брата и сестре, од чести за цело мојом кривицом, јер ме моји научни интереси све више занимаху. Чудновато дете поста како која година све тише пре-ма мени, и само још у милотним писмима одјекивао је глас из нашег детињства; али и писма све ми ређе долажаху. Спољно се развијаше она са свим као што је обећала. Већ од четрнајест година је била са свим одрасна, још нешто мало танковита, али потпуно младо девојче. Мала слика јој што сам ти је једном по-казао, мало је само личила на њу, јер, ако тако смем рећи, њезин је карактер био зрелији, него црте јој и показивао се само у њезиним покретима. Узвишено ћутање, једва затајана равно-душност према многим које чему, што је иначе примамљиво у њезиним годинама, чинише је по све неприступачном. Онда опет, ако је хтела коме што мило да учини, осмех, смерна, бојазна оданост... то се не може ни описати. Мало их познаваху сву њезину важност, оно истинито, непоткупљиво у њезиној младој души, меку језгру у опорој љусци. А у броју те неколицине не беше јој ни побратим.

„Јер ја сам био и сувише задубљен у своје послове, су-више ревностан да одгоненем загонетке физичкога живота, па ми за тајну тога младог срца не оста скоро нимало радозналости. И чудновато, и ако сам био путеник, и, као што и сам знаш, никакав узор од врлине, и ипак имао очи у глави, да видим, да све моје дотадање драге изгледаху према тој чудноватој девојци,

као собарице према младој кнегињи каквој: опет за то ни у сну ми није пало на ум, да се могу у Јелу да заљубим. Кад нисам био с њоме, једва сам и мислио на њу. Кад сам кући писао, писао сам поматери, која ме тек онда мораде опоменути, шта сам дужан својој малој песестрими. Ћутљиво дете није о томе никад ништа говорило, али као да јој је то веома жао било, а једном, кад сам заборавио да је поздравим, плакала је читаву ноћ. Мен

„Ја се пожурих, да опет поправим своју погрешку, и написах јој међу шалом и збиљом веома скрушено писмо, у којем оптужих себе ради најцрњих злочина према својој верној посестрици и говорах јој, како је она по сто пута предобра окамењеном себичњаку, коме међу костурима и препаратима рођено срце постаје утваром. Како је мило и добро она одговорила на то, не да се рећи. Од то доба је био... или бар изгледаше тако... дод

успостављен наш стари побратински одношај.

„Тада јој је било четрнајест година. Ја сам полагао испит за доктора баш онај дан, када се њојзи навршила петнајеста година и ми једно другом весело честитасмо по брзојаву. Онда сам годину дана путовао с тобом, и ти се мораш још добро сећати, да ме писма од куће по који пут мало у бригу доведоше. Јела, писаше јој мати, није као што треба свежа. Она се не тужи, али је са свим очевидно, да пати, а њен стари домаћи лекар врти главом.

„Познавао сам тог честитог човека. Он је био још из старе школе и није хтео ништа да зна о стетоскопу, али је у осталом био на гласу као искусан дијагностичар (који уме да распознаје разне боље) и као опрезан и брижљив лекар. То ме међутим није могло да умири, тим више, што родитељи, који ме држаху за највећег медицинског ћенија на свету, поновице изразише жељу, да се, ако икако узмогбудем, посаветујем са старим физиком. Ја се с тога одважих, као што и сам знаш, да прекинем своје студије у Паризу и да што пре похитам кући, да сам видим, шта је и како је.

„Када приспех, изиде ми Јела тако свежа и весела на сусрет, да сам се у један мах скоро зловољно почео да шалим, једли то та висока болесница, за коју мора преко сто миља да пређе славан млад лекар. Сирото дете! Радост, што сам ја ње ради све друго бацио на страну, даде лицу њезину варљив знак најпријатнија здравља. Но на скоро увидех, да стари физик није бавада вртео главом. Само његово мишљење, које није се кратио, да каже, као да нека туберкулоза почиње, не могах ни на који начин да одобрим. Ја сам при најбрижљивијој аускултацији и

перкусији (прислушкивању и куцању) нашао, да су плућа са свим здрава, а на против ми се учинило, као да сам опазио, да срце неправилно куца, које ме још утврди у моме мишљењу, да све појаве болести ваља разјаснити из крвног и живчаног живота. Тако ми се учини, да његово лечење, које се ослањаше на мир и на ускраћење свију дражила, сасвим је наопачке, јер ја сам мислио, да против бледоће ваља преписати гвожђа, вина и укрепљиве хране и изјавио сам, да сурутка, коју је старац давао мојој сиротој посестрими, не да није лек, него је управо отров. Родитељи одмах пређоше на моју страну, тим пре, што је успех за првих недеља, докле се бавих код њих, био веома добар. Јела осећаше се снажнијом и свежијом него икада, спавање и прохтев повратише јој се, и док се искусни стари практичар ожалошћен и тужан повукао натраг, уживах ја у своме родном граду не без самомиља прву славу, која бејаше још на тако slabим ногама, и радост, да сам се појавио мојима као избавилац из тешке беде и невоље.

„Међу тим одмах с почетка нисам био вољан, да се настаним у томе месту; осећах, да имам још много што шта да учим, и да морам избрати за то већу коју варош, где ће ми и већа помоћна средства бити при руци. Ја дакле упутим другога лекара у месту, скромна не са свим самостална човека, који се наспрам младога свога колеге, који је много путовао и сила које чега видео, безусловно одрицаше сваког свог мишљења и који обећа, да ће се са свим држати прописаног пута и да ће ме с времена на време извештавати о току и напредовању лечења. Родитељима не беше мило, што ја одлазим, али моја срећа и дужност према мојој будућности надвладаше све њихове најмилије жеље. Јела је сама највише наваљивала, да идем. Ја сам, вели, и сувише пренебрегао ње ради, а сад јој је и онако боље и она се сад зна наћи и нико је на свету неће моћи присилити, да што друго ради, него што сам ја за добро нашао.

„Још видим осмех, с којим ме је испратила, по што од суза није могла да дође до речи. Ох, Карло, то је било последњи пут, што видех те верне очице да се смеше! . . .

„Тако отпутовах у пуној обмани и у прво време бејаш ноћном праксом, што је у М. отпочех, тако јако заузет, да из писма од куће увиђах само најбоље ствари. Уз то још Јелини чести извештаји, који беху скоро као неки дневник, уљуљкаше ме у таку безопасност, да сам оно, што се у материним писмима међу линијама могло видети бриге и туге, приписивао само претераној материнској нежности. Мој колега гледаше такође, да

сваки иоле сумњив знак из респекта према моме зеленом свезнанству тумачи у хатар мојој дијагнози, и тако трајаш ја у све ружи-чнијој магли, док се из небуха не спусти нада мном црна ноћ.

„Јелина писма, која већ у последњим недељама тримија посташе, изостадоше на једаред. У место тога писаше ми — од прилике после по године по мојему одласку — лекар, да би јако желео, кад бих могао доћи на нов договор. За последњих се дана много што шта тако изменило, да не сме да се усуди, да поступа по староме начину. Родитељи ме исто тако лепо мољаху, да гледам да дођем.

„И ја се ипак могах још заустезати, да како не из лакостислених повода, него што у некојих мојих болесника стајаше живот на коцки. Ту ме најзад брзојав један трже из мојег немара. Почела је да пљује крв; ако с места не дођем, писаше матери, нећу је можда више затећи у животу.

„У глухо доба ноћи приспех, и сам као какав болник на самрти. Јер на страховитом путу ми на једаред паде као бело с очију, и с истим оштроумљем, што га тада употребих, да утврдим себе у својој обмани, истраживах сада све противне разлоге, и нахвалице мучах себе уверењем, да ја и само ја, имам да одговарам за тај драги млади живот. Сав утучен једва се отетурох уз степене добро ми познате куће. Кад ми горе матери изиде на сусрет, без суза, али са сасма збуњеним погледом, па ми рече: „Прекасно си дошао!“ — беше ми то скоро као спасење. Ја сам се бојао очију сироте посестрима моје, као што се плаши убица потоњег погледа своје жртве.

„И ипак беше скоро још страшније, гледати у оно мирно лице, које благо и без икаква пребацавања лежаше на узглављима. И иначе нико се није тужио на мене. Они сви још имађаху вере у мени и приписиваху другим случајевима сву кривицу. Но ја сам био као утучен од бремена своје туге и јада и најдивљег оптуживања себе сама. Како ми отац, тежак као лешина каква, паде око врата, кад ступих у самртничку одају, па како је почео сав ван себе тако да јеца, да људи доле на улици застадоше, онда опет старе слуге и слушкиње, који обожаваху то девојче, па матери, која изгледаше са свим прерушена . . . још и сад ми се кожа јежи, кад помислим на тај страховити час. Стара матери налагаше, да донесу вина за мене, да испијемо коју у здравље Јелино. „Тако звани благи бог“ неће за цело имати ништа против тога. Али кад слуга донесе чашу, узе му је отац са тањира, луни је о зид и рече: „Разбило се и прошло, разбило се и прошло! . . .“ и то мож'да је и сто пута по-

новио, док му се глас не загуши у плачу. Онда га мати изведе на поље, и ја остах сам са самртницом.

„Нећу да ти помињем више о тој ноћи. Доста то, да је Секција (параће тела) показала, с каквим је оштрим погледом Стари физик предрекао опасност. Ох, кад би се још могла да отклони? Ко ће моћи поуздано рећи, да ли ће се моћи погасити пожар, кад тачно не познаје ветар и храниво. Но ја сам са обадвема рукама сипао уље у ватру, што уништи тај невини живот!

„Можеш већ мислити, да не затворих ока. Кад у јутру с грозницом и тешким болом још непрестано сеђах поред хладног одра моје посестрима, отворише се врата и мати ступи у нутра. Она се опет вратила у своју стару праву природу, која бејаше блага и веледушна, по што је већ минула борба првога бола, Она ми паде око врата с врелим сузама, а и моје се горећиве очи овлажише. „Драги сине,“ рече ми она, „ево ти овде мален завежљајић, што га нађох у незину писаћем столу. Твоје је име забележено на њему.

„Беху то њезини дневници, од њене дванајесте године па све до неколико дана пред смрт, на сваком листу моје име, на последњем ове речи: „Умрећу, драги мој, то осећам. Но ја не жалим ни мало себе. Ја сам тебе познала и љубит' те смела. . . шта ми може живот још донети? Не желим ништа више, него да ти дознаш, да сам само за тебе и од тебе живела! . . .“ И то својему убици!! . . .

(Наставиће се.)

ПОГЛЕД

на историски развитак логике.

(Наставак.)

II.

Реална логика.

Као што смо видели отац логике — Аристотел обухватио је сва три питања, која спадају у круг логике. У „првој аналици“ он је представио теорију мишљења; у „другој аналици“ теорију знања; а у „метафизици“ теорију ствари. Но његови ученици прихватили су само теорију мишљења и дали философији такав једностранни правац. Та једностраност није се опа-

жала дотле, докле је философија обухватала све науке; али доцније, кад је свака наука добила свога представника, опази се та једностраност, јер се приметило да се поред философије још нешто развија што има претензију на знање, на науку. Евклид, Аполони, Архимед, Хипарх, Еразистрат, Хијерофил и други нису били философи, него специјалисте. Они се нису трудили да одреде смисао свега постојећег, него само оне сфере или струке, којом се занимају. И тако теорија ствари почне се развијати под заставом других наука; она изгуби сваки значај за логику, која се искључиво бавила теоријом мишљења. С друге стране, стручне науке, будући ограничене на тешњи круг испитивања, учиниле су већи успех, него философија која је тежила да обухвати све, то јест, да одреди смисао свега постојећег. И тако мало — по мало науке измакну од философије и ослободе се њеног надзора, па и надзора те философске логике. При таком стању ствари јавио се знаменити германски философ Хегел. Кад је велики Наполеон потресао сву Европу својим победама на ратном пољу, онда је велики германски философ потресао све науке својим победама на пољу философије. Често су књижевници поредили Хегла с Наполеоном; то поређење није без основа; међу њима има много сличнога. Као што је Наполеон тежио да све државе Европске споји под заставом једне војене монархије, тако је и Хегел тежио да све науке споји под заставом свога апсолутнога метода. Као што је Наполеон објавио себе насљедником Карла великог, тако је и Хегел објавио себе насљедником Аристотеља. Као што Наполеон није потпуно остварио своју тежњу, тако исто није ни Хегел; али радња и једнога и другог имала је огромнога значаја не само за савременике, него и за удаљено потомство. Ми овде нећемо да опредељавамо то, што је Хегел учинио за савремену науку у опште, него ћемо само да покажемо то, шта је он учинио за логику.

Он је тако високо ценио ту науку, да је ставио њу, као што ћемо даље видети, у чело свију других наука. С тога није могао ни трпети ону неплодну формалну логику. Он је позове на свој критички суд и докаже сву ништавост њену; докаже да је њено порекло од Аристотеља лажно, и да она неразумне не само Аристотеља, него ни оних речи, којима се служи; да јој као мртвом скелету нема места у живом току науке, нема места у диалектичком развоју апсолутног духа. Па услед свега тога, да она мора изступити из круга наука, као побеђено гледиште (*Übervundener Standpunkt*). На место те побеђене формал-

не логике он представи логику реалну, која је имала тај задатак, да унесе јединство у разне струке знања.

Да би обухватио све науке једним погледом, он је саставио своју знамениту теорију свега постојећег и ту је теорију назвао логиком. То је била поглавито теорија ствари како оне јесу; али је у исто време обухватала и мисли и знање. У историји развитка философије нема ни једне тако простране и тако дивно изведене системе, као што је та Хегелова логика. Она представља теорију ствари онако како оне јесу, а не како их ми замишљамо, и у томе је Хегел далеко надмашио Канта; она представља теорију мишљења у таком савршенству, каквог није било пре ни код једне логике, и у томе је он надмашио Аристотеља. На последку он је својом логиком обухватио и теорију знања, која се огледа у његовом апсолутном методу, који је по мишљењу Хегела, једино и свеопште оруђе мисли, једини пут који води знању, води истини. Поред тога, он је дао наукама таку терминологију и систематику, каквих није било пре њега. И доиста Хегел није забадава назвао себе насљедником Аристотеља; јер само је он схватио логику онако као и Аристотел, то јест, он је као и Аристотел пробао да логика обухвати законе свега постојећег, па да после даје правац свима наукама!

Но није само у томе заслуга Хегелова за логику, што је тежио да уздигне ту науку над свима осталима, него је његова заслуга поглавито у томе, што је знатно унапредио поједине делове њене. Тако он је показао многе законе мишљења, који имају велику примену у свету реалном; показао неточност многих научних термина због којих су науке често долазиле до погрешних резултата; показао свезу између теорије ствари, мишљења и знања и да су те све три области предмет испитивања логике. Накратко: Хегел је показао бесплодност формалне логике и покушао да створи логику реалну којом би се могле користовати све стручне науке, што се занимају изучавањем реалнога света. Тај је покушај велики, женијални; али није имао потпуног успеха и то из ових узрока, које ћемо сад навести.

Аристотел могао је предписивати законе свима наукама, јер он је онда био и најбољи зналац свију наука. Његова логика не само да је била на једном ступњу развитка са другим наукама, него је и обухватала све науке, као што цело обухвата своје делове. Он је у теорији мишљења исцрпео сво знање, којим је тада владала психологија; у теорији наука он је исцрпео све методе, којима се тада служиле стручне науке; у теорији ствари он је опет исцрпео сва факта, која су тада била по-

зната. На кратко: Аристотелъ заузимао је прво место и као философ и као специјалиста свога времена; а Хегел заузимао је прво место само као философ, а као специјалиста он је стајао ниже многих својих савременика. Нико није владао таким силом мисли као Хегел! Може се слободно рећи да је он све надмашивао својим умом; али су други надмашивали њега својим знањем. Према ученошћу Берцелијуса, Хауса, Кивија и Арага, Хегел био је на другом плану. Стручне науке биле су у његово време толико ојачале, да нису могле олако признати диктатуру његове логике. С друге стране свака наука била је толико успела својим методом, да се није могла безусловно поверити његовом апсолутном методу.

Но и сам Хегел дао је повода таким неповерењу специјалиста према његовој логици, јер није, тако рећи, ни у што веровао њихов рад и није се користиовао ни једним њиховим проналаском при стварању своје системе; он је створио своју логику мимо осталих наука. Да је он био тако снажан у знању, као што је био у мишљењу, онда би његова логика доиста била вођ другим наукама на путу испитивања истине. Али Хегел као специјалиста није био одвећ јак не само у природним наукама, него и у психологији, која је тако тесно везана са логиком. Он је допустио да га и у тој науци претекну противници његови по философији, као Бенеке и Хербарт. Само је једну историју Хегел потпуно освојио, па зато се та наука највише и користовала његовом логиком.

Но при све том Хегелова логика, као производ великог ума, обратила је на се свеопшту пажњу. На први мах појав тога дивног зданија обчарао је све умове. Сваки је сматрао ту величанствену зграду и дивио се вештини архитектуре, али није смео да завири унутра. Но свако чудо, вели наша пословица, траје за три дана! Па тако се нису дуго чудили ни логици Хегеловој, већ скорим приступише критичком проучавању и пронађоше у њој многе недостатке. Поглавити недостатак те реалне логике Хегелове био је тај, што је она дала врло мало значаја теорији знања или науке. То је била најслабија страна реалне логике, на коју су и напали противници Хегелови. С једне стране борио се велики ум Хегелов, а с друге читава порворка специјалиста са огромном масом факта у рукама. Борба једнога против свију, била је борба неједнака. И тако стручне науке продуже свој ток независно од оног покрета, који је Хегел дао философији. Позитивне науке неусвоје из системе Хегелове ни оно, чиме би се доиста могле користовати.

Као што се у почетку сви дивише Хегелу, тако после сви повикаше на њега. Наравно и једно и друго било је доста глупо! Но и ако су специјалисте по смрти хегеловој гонили реалну логику и представнике њене с највећом жестином, опет се логика одржала у Германији као свестрана наука. Она се истина одказала од диктатуре над свима наукама, али је ипак као и реална логика, тежила да обухвати законе свега постојећег и то не путем апсолутног метода, него путем обичног метода, којим се служе и друге науке. Развитку логики у том правцу највише је привредио Тренделенбург.*)

То је све што можемо казати о значају реалне логики. Она је успела много, али и то много било је мало у оно време кад се она јавила. Још нам остаје да покажемо развитак логики у трећем правцу, који смо у почетку споменули и назвали научним.

(Наставиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Колико је тешка земља.

1. Јестаственици испитиваху и причаху о таким стварима, које често пута изгледаху обичноме човеку као басна. А ту спада одиста и питање: колико је фуната тешка цела земља?

Душа ваља, може ко помислити, да се на то врло лако да одговорити. Ваља само рећи ма какав број, па бити сигуран, да нико живи не ће узети да одмери, да ли има ту лот који више или мање. Но питање то није шала, а одговор на њ није пуста лакрдија, него је обоје од велике научне важности. Питање је то по себи исто тако важно, као што је тачан одговор, који сада можемо дати на њ.

Зна се, колика је земља. Сад би могао ко помислити, да је ту лако знати, и колико је тешка. Ваљало би само направити малу куглу од земље, коју можемо са свим тачно да одмеримо; за тим би се могло израчунати, колико је пута та кугла мања од земље, па би онда могао свак на претима скоро избројати, колико је тешка читава земља. Јер ако н. пр. та направљена кугла има центу, то ће толико и толико већа земља морати оволико и оволико цената имати.

То је све лепо и красно; само штета, што није исто тако тачно и

*) Види „Logische Untersuchungen“, 2. изд. 1862. год. и „Elementa logicae Aristoteiiiana“ 1852. год.

ваљано. Тај би нас поступак могао веома лако завести на стрампутицу, и не би се њиме дошло ни до чега. До тога стоји, од чега направимо ту куглицу. Ако је направимо из саме земље, то ће бити доста лака, ако туримо у њу и камења, биће тежа, а ако смешамо у њу и метала, то ће, већ како је који метал тежак, бити кугла сила тежа. —

Кад би дакле хтели, да по тежини те кугле прорачунамо тежину читаве земље, то би пре свега морали знати, из чега се управо састоји земља, да л' из камења ил' из метала или можда из по све непознатих ствари, па може бити да има у њој и празних шупљина, или да је и са свим и шупља кугла, па ми овде живимо с поља на њезиној кори. —

Кад се мало промислимо, лако ћемо увидети, да се питањем: колико је фуната тешка наша земља, управо иде на то, да се дозна: из чега се једно на друго састоји земаљска кугла, а то нам питање већ научније звони.

То је питање решено у најновије доба и нашло се, да је земља четрнајест квадрилијона фуната тешка, да се осеком састоји из такве масе, која је нешто лакша од гвожђа, да су јој на површини лакше масе, а што се иде дубље, да долазе све теже за тежима, и на покон, да има одиста у себи више шупљина, али да није ни на који начин шупља кугла.

Начин, којим је то испитано у науци, нацртаћемо у колико је можно у кратко и јасно.

2. Средство је простије, него што би се на први поглед могло и помислити, али је извршење тим теже.

Од како је несамртни инглески јестаственик Њутон пронашао, знамо сада да сва небеска тела привлаче једно друго, и да је то привлачење тим веће, што је већа маса привлачнога тела. Али не само небеска тела, као што су: сунце, земља, месец, планете и сталне (непомичне) звезде, већ сва тела имају привлачну снагу, која увек расте, кад тело постаје веће. Ради разјашњења навешћемо пример један. Фунта гвожђа привлачи мало какво тело, које се узњу налази; две фунте гвожђа привлаче исто то тело дванут јаче. Једном речју: Што је тело теже, то већма привлачи себи друга тела, која су му на близу.

Кад знамо привлачну снагу каквог тела, то му онда знамо и тежину. Могли би, шта више, све ваге измерити кад би могли само измерити са свим тачно привлачну снагу сваког тела. Али то не можемо. Јер је земља тако грдна, и толику има привлачну снагу, да привлачи себи све предмете, које би ми хтели да ставимо, да их привлаче друга тела. Кад би дакле каквој великој гвозденој кугли примакли једну мању, да је велика себи привуче, то ће мала кугла одмах, чим је пустимо из руку, пасти на земљу, јер је привлачна снага земљина куд и камо већа од снаге и највеће гвоздене кугле, и то у толико, да се привлачна снага гвоздене кугле тако рећи и не опажа.

(Свршиће се.)

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

У недељу 19. октобра: „Стари бака и његов син хусар.“
Позоришна игра у 3 радње с песмама, од Ј. Сигетија, прерадио Јован
Ђорђевић и Л. Илић

Чисто нам је одлануло, кад изиђоше пред нас ови својски ликови
наши суседа и комшија. Кад кажемо суседа, то су Мађари, а кад ка-
жемо комшија, свако ће разумети да су то Швабе, ма да у „старом баци“
има само две комшије, а и ти су се захукали, да се посуседе. Него
збиља, ми смо и заборавили, да „бака“ Ј. Ђорђевића и Л. Илића не само
да није мађарски ориџинал, већ није ни само српски превод или „пре-
рад“, него баш српски, посрбљен „бака“. Ма да је ова посрба понај-
срећнија од свију што их имамо на позорници, ми смо ипак у начелу то-
лико противни тим посрбама, да је не можемо ни у овом случају пропу-
стити без икакве замерке. Што смо у начелу противни, то чинимо с
тога, што нам је народ у овим крајевима и онако врло приступан преса-
ђивању туђински друштвени навика, као и сваки други народ, који је
изложен изливима у просвети напреднијег живља, па још ако позорница
стане таким навикама ударати обележје српства, онда су им широки отво-
рена врата. Кад је који туђински обичај или тип већ тако примљен код
нас, да је у животу срастао са народним обичајима и типовима, или бар
се не узима више да је противан духу народа, онда му, да боже, не може
ни позорница затворити врата пред носом; ал' да позорница предњачи у
томе, да она приказује неке обичаје или типове као српске, пре но што
би се у самој публици уобичајили, тога никако не сме бити. А у ту је
погрешку врло лако посрнути при посрбљивању.

Не ћемо рећи, да је „стари бака“ у томе погрешан; ал' осим наго-
вештени тавнији страна посрбљивања, које се тичу само последица, има
још једна незгода, која смета баш у тренутку самог уживања. Та је
незгода неприличност, невероватност приказани образа према подобним
образима у српском животу. Тај је моменат пао и на посрбљеног „баку“,
као пара на окно.

Онаког српског бирташа, као што је господар Црвенко, тешко је
замислити дегод око Паланке (а ту се негде мора замислити по речима
наше посрбе); још теже српског бирташког сина, као што је Никица, а
понајтеже певца. У ориџиналу је појава крчмара и сина му основана не
само што је згодан премаложај старом баци и његовом сину, већ осо-
бито што су те појаве у мађарском сеоском животу типови, а највише
зато, што су ти типови у ориџиналу Швабе, те по том двоструко згодни
за предмете смеја на мађарској позорници.

Но да пређемо на саму представу.

Пре свега морамо поздравити старе познанике: Зорића (крчмара) и
Мариновића (певца) који су своје улоге својом обичном специјалистичном
виртуозношћу одиграли. У колико се опомињемо, можемо рећи, ако оза-

двојица не надмашују приказиваче у завичају ориџинала, на мађарској народној позорници у Пешти, ал' им за цело не попуштају ни у длаку.

У насловној улози старога баке састајемо се први пут с Ружићем, који се тог посла по невољи примио, јер долазак Телечков са годишњег допуста беше неизвестан. Та невоља била нам је врло повољна, давши нам прилику упоредити и опет наша два првака у карактерним улогама, као што то учинисмо при Ђурђу Бранковићу. Наше упоређење довело нас је до исте мете. И приказивач старога баке има два сложена лица да нам прикаже: баку и оца. Што се тиче баке, Ружић при свој својој окретности не могаше да нам избрише Телечког из памети; ал' у оцу га је надмашио. По томе се већ види, како би та два глумца требали да поделе поље. Телечки треба да се држи поглавито они улога, које изискују напор више смотреног ума, него срца, више студије него заноса. Ружић напротив биће навек срећнији у тренутима инспирације, него у оним улогама, де треба више цртати, него бојадисати.

Соколовић (Никица) има будућности за бенасту струку и по гласу и по осталој нарави својој; само би му световали, да се ни у томе не ослања сувише на своје дарове, већ да учи, а пре свега да зна улогу.

Ружићки није првина, па зато је можда тако јако и одударала од М. Хаџићеве, која се први пут усудила на Милку и може се рећи да смо се убојали у њу. Да није накнадила С. Максимовићку, то ваљда неће бити нужде ни спомињати.

Анђелића смо видели први пут у већој улози. Појава лепа, ал' још више замашна, тако, да му је боље доликовало руво сеоског момка него хусарско, и боље би радио да је стао у оклопнике него у хусаре. Улога му је била округла и пријатна, ал' за хусара и љубавника, особито у другој половини, одвећ у развлак. У осталом нека пази други пут, кад оће да га ко не позна, да не сме скидати капе, јер онда се капа баш наваљује на очи. Пређашњи приказивач Лацка, Недељковић, чини нам се да није погрешно против тог општег правила.

Уторак 21. октобра. „Женски рат.“ Шаљива игра у 3 радње. Написао Скриб и Легуве. Превео Л. Телечки.

Док други народи имају довољане посла са мушким ратовима, Французи су дотле доспели у ратовању, да се већ могу одавати и на „женски рат.“ Ал' и јесте то баталија: у место две силне војске, две лепотице; у место какве мртве земље, о коју се војске отимају, један жив момак; у место убојна оружја, угојна лица и удојна недра; у место цебане, распаљив пра женског досета и лукавства, кремене љуте страсти и олово тешкога прегора; у место самртни метака из пушака, животни погледи и мелем — осмејци; у место крвави рана румена лица орошена сузама сретне љубави ил' племенитог савлађаја; у место — једном речју

кад их тако видиш, како жестоко кидишу, неможеш а да се не сетити оног стиха наше народне песме:

„Не мисле се убити, већ се мисле љубити.“

Занимљивости те већ по себи занимљиве комедије, — у којој иначе видимо исту основу драматску, која је и у „чаши воде“ — додаје пред нашим гледаоцима много карактер префекта Монришара, тог верног роба свакога господара, тог политичног камелеона, какви доста има и у нас, само што би се у нас нашло мање грофица Отрвалски.

Грофицу Отрвалску, ту пречишћену душу, тог анђела салона, ту вредну радионицу, која све што изради распоклања другима, који су срцем гладнији од ње, — Драгиња Ружићка била је тако сретна, да нам је прикаже и учинила је све, да се покаже достојна те среће. Она је и овом приликом као и зимус у тој улози доказала, да уме тако исто бити одмерена и прикладна на паркету, као што зна бити замашна у вајату и на гувну. Само смо и овај пут опазили, што је у осталом неуклонив атрибут ружићкине вештачке природе, да онај део своји љубавни улога, где већ наступају болови и прегоревања, освете или кајање много већом вољом израђује, него перијоду љубавног блаженства, овде прву половину своје улоге. Врло би нам угодила кад би се понаштила, да то изравна, јер онда би могла рећи, да је достигла вршак своје вештачке тежње: уметничку хармонију.

Софија Максимовићка била је достојан трабанат своје теткинске планете. Особито је сретно извела појаву, где се неотице одаје префекту. И по приповедању у првој радњи видело се, да је од зимус напредовала. За сад би јој само световали, да се потруди око изокружења гласа у висинама страсти.

Кад смо тако узели обе мале војске тог „женског рата“, да видимо, како нам се приказује предмет њијовог отимања, Хенрик Флавињел.

Недељковићу морамо признати, да се с приличним успехом потрудио око тешког задатка: спојити присиљену укоченост слугину са слободнијим кретањем младог племића. Покрети му беху достојанствени, кад кад и сувише, тако, да би нас подсећао, можда и рад имена Флавињела, на дугоногу тицу Фламинга. Што се код овога глумца мора навек пофалити и чему има поглавито зафалити своје досадање напредовање, то је, што има добар обичај, који шкоди и најбољим даровима ако га немају, обичај научити своју улогу на изуост.

Телечки је у префекту Монришару добио прилику, да развије свој дар карактерног цртања. Видело се, да тај карактер, тај полицајни њушкало, у коме је све чувство човечије усредсређено у томе, да се допадне својим претпостављенима, који и најплеменитије душе, најнежније, најсветије осећаје употребљује за градиво свом псећем занату, да приказивање таког соја људи годи вештачкој природи телечковој, већ и зато, што

неке улоге искључују невидовне потресе страсти, те глумац не мора претати, да ће му рука задрктати у мирном цртању своје студије. Поузданом и слободном кретању и округлој целини овога приказа допринело је према зимушњој појави телечковог Монришара доста још и то, што је приказивач добро знао на памет своју улогу.

Сад још да видимо несретнога Грињона, тог невиног патника по рођењу, кога је писец осудио, да сноси трошкове тог „женског рата.“ Преко његове главе прелазиле су најжешће битке те сукњине војне, па бар да га жале, већ још му се смеју! Највећи је задатак приказивача грињоновог предочити нам сваки судар очинске и материнске крви у заробљеном срцу му, па ипак не бити само смешан. Вештачки нагон ружићев био је сасвим према том тешком ал' и благодарном задатку. Том приликом имамо приметити превађачу, да вокатив од „дух“-а није „духу.“ Надамо се од управе, да ће нас други пут у такој маленкости поштедити.

2.

Г л а с н и к.

* 30. јула о. г. држана је главна скупштина српског народног позоришта

* Од 24. — 28. септембра о. г. држана је скупштина уједињене омладине српске у Великој Кикинди. Овој је скупштини био председаик Антоније Хацић, потпредседник Љубомир Савић а перовође: Ђорђе Звеккић, Сава Рајковић, Миливој Топонарски и Миша Димитријевић.

Најважнији закључци на тој скупштини ови су: 1. Скупштина се поделила на одсеке: књижевно научни, певачки, учитељски и народно привредни. Тима је одсецима остављено да се по потреби својој сами организују. 2. Омладина издаје свој лист под именом „Млада Србадија“ Програм овога листа донели смо у једном од прошлих бројева. 3. Да се „Матици српској“ искаже жеља, да се књижница њезина претвори у јавну књижницу и да „Матица“ одреди већи буџет за набављање књига за ту књижницу. 4. Да годишњи одбор омладински у договору са „Матицом“ и „ученим друштвом“ српским учини кораке, како би се приредило ново издање народних умотворина, што их је Вук скупио. 5. Радна свију одсека омладинске скупштине сасвим је самостална, у дотицају пак појединих одсека међу собом и с народом посредник је годишњи одбор омладински. 6. Скупштина узима на знање одлуку књижевног одсека, да је он изабрао себи један одбор, који ће се бринути о покрету на књижевном пољу, и који ће он по потреби и осим скупштинеког времена сазивати и подносити му преглед књижевног покрета. Седиште тога одбора је где и годишњег одбора; а у њега су избрани за Нови Сад: В. Јова-

новић, Т. Хаџић, Л. Костић, М. Димитријевић и С. Савковић; за Београд: Ј. Бошковић, Ст. Новаковић, А. Васиљевић, М. Кујинџић и Г. Гершић. 7. Скупштина изражава жељу своју, да се на нашим вишим заводима заведу катедре словенских књижевности и језика. 8. Скупштина изриче своју симпатију према томе што неки родољуби хоће да издају буневачки лист, и обећава да ће томе подузетку по снази својој помоћи и народу га препоручити. 9. Скупштина одређује опредељену своту онима, који ће упознавати и обавештавати стран свет о нашем народном животу. 10. Скупштина је одлучила да се јавна предавања преустроје и то овако: а) да се у омладинском листу објаве имена јавних предавача, који су готови у разна места путовати у тој цели. б) омладинске дружине или нарочити одбори да се брину у већим и имућнијим местима за приређивање забава и јавних предавања и да подмирују трошкове јавних предавача. в) За сиромашнија места да се ти трошкови подмирују из омладинског фонда. г) За јавне предаваче да годишњи одбор само оне препоручује, које може узети на своју савест. 11. Скупштина узима на знање извештаје певачког, народно-привредног и учитељског одсека. Народни привредни одсек изабрао је у свој годишњи одбор: Ј. Павловића, К. Јовановића и П. Болгарића, седиште му је Панчево а орган „Панчевец“; а учитељски одсек изабрао је у свој годишњи одбор: Д. Јосића, Р. Хорвата, В. Пушибрка, В. Ђурђевића, А. Михајловића и П. Борића. Седиште је овом одбору Нови Сад. 12. Календар омладински има од сад бити готов пре скупштине за годину, која прва дође, како би се могао са скупштине по народу разаслати. Он ваља да буде што јевтинији и удеснији за народ. 13. Скупштина је изјавила да стоји са својим гласом и својим радом уз оне тежње, које су управљене против злоупотребења у спољашње-економном и црквено-просветном животу народном и које тежње заступа народна странка, те по томе изјављује према народној странци своје потпуно поверење. 14. Скупштина оставља своме годишњем одбору да састави представку и да је у име њезино поднесе угарском министарству против тога, што министарство хоће да се неки чланци устава омладинског измене, и то тако да чланови уједињене омладине српске не могу бити сви Срби, но само они, који живе под круном св. Стевана. 15. Скупштина је изабрала у годишњи омладински одбор: М. Јанковића, Ј. Бошковића, Г. Гершића, Ст. Новаковића, Љ. Каљевића, А. Васиљевића, Ј. Сундечића, С. Ковачевића, Св. Милетића, В. Јовановића, А. Хаџића, Ђ. Ракића, М. Димитријевића и Д. Јосића. 16. Седиште годишњем омладинском одбору је Нови Сад.

БИБЛИЈОГРАФИЈА.*)

Српске књиге.

ПРИПОВЕДКЕ МАВРА ЈОКАЈА. Садржина: Круна и Мирта, Трипут Бог помаже, Смртна пресуда. У Земуну. Штампарија И. К. Сопрона 1867. На 8-ни 1. л, 126 стр. Стоји?

ГЛАСНИК СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА. Књига VIII. Свеска XXV. старога реда. С једним литографисаним снимком. 1869. У Београду у државној штампарији. На 8-ни 2 л. 387. стр.

Може се добити по 60 нов. комад без трошкова преносних и наручује се код књижарнице В. Валожића у Београду. Кад се од пређашњих свезака купи више од 12 (ма колико) онда је свакој цена само 40 новч. разуме се без преносних трошкова.

ЛАТИНСКА СИНТАКСА за гимназије и полугимназије. По разним аукторима написао Димитрије Балаитски, професор латин. језика у гимн. београдској. Прегледала и одобрила школска комисија. Цена је 7 гроша чарш. У Београду, у државној штампарији 1869. На 8-ни 2 л. 162 стр. и 1 л.

БОТАНИКА. Саставио је за средње школе Јосиф Дусл, професор полугимназије шабачке. Са 48 слика у тексту. Прегледала и одобрила школска комисија. У Београду у државној штампарији 1869. На 8-ни 1 л. 73 стр. и 1 л.

ХАЈДУЧКА ЗАСЕДА или братски загрљај. Од Добросава М. Ружића ђака у гимн. београдској. Београд, штампарија Николе Стефановића 1869. На 16-ни 32 и VI. стр.

*) Да би ова библијографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге. У.

САДРЖАЈ.

Јан Хус Песма Драге Д—ћа. — Особењак. Уломак из романа: „Шта да се ради?“ Н. Чернишевског. — Љубим ли те. Песма Д—и. — На мртвоме језеру. Од Павла Хајза. I. (Наставак.) — Поглед на историјски развитак логике. (Наставак.) — Подлистак: Колика је тешка земља. — Српско народно позориште: „Стари бака;“ и „Женски рат.“ — Гласник. — Библијографија.

Издаје: Матица Српска.

Уређује: А. Х а џ и ћ.

Платонова штампарија у Новоме Саду 1869.